

Amerika blijft Number One

Voor veel Amerikanen was het in 1987 goed schrikken! Dat zeven jaar Reaganomics voor de economie niet helemaal het beoogde resultaat hadden gehad, was tegen die tijd vrij algemeen geaccepteerd. Maar dat het met de natie *as such*, nadat men in 1980 de aartstwijfelaar Carter had weggewerkt, onder Reagan nog steeds bergafwaarts ging, was heel andere koek. En dat was nu precies de boodschap van een boek dat in dat ongeluksjaar op de markt kwam: "*The Rise and the Fall of the Great Powers*", de bestseller van de Yale Professor Paul Kennedy.

Kennedy's theses in dit werk zijn eigenlijk van een verbluffende eenvoud. Na de bestudering van de economische en militaire ontwikkeling van een aantal grootmachten in de periode na 1500 komt hij tot de conclusie dat de economische ontwikkeling in een land duidelijk gekoppeld is aan de verbetering c.q. verslechtering van de machtspositie van zo'n land. Echter, er bestaat een 'lag time' tussen de twee ontwikkelingen; economische ontwikkeling zal pas na geruime tijd tot een versterking van de machtspositie leiden en economisch verval pas na geruime tijd tot een verslechtering van die positie.

Op zich was dit een interessante, zij het niet wereldschokkende gedachte. Echt interessant wordt dit idee pas door de uitwerking van de historische analogie die getrokken wordt tussen het steeds weer optredende verval van grootmachten (zoals bijvoorbeeld de Republiek der Verenigde Nederlanden en het Verenigd Koninkrijk) en de ontwikkeling van de internationale positie naar een (machtspolitiek gezien) ondergeschikte terug te vallen.

Deze, voor veel Amerikanen zeer angstwekkende, gedachte heeft een grote rol gespeeld bij het opnieuw stimuleren van een discussie die eigenlijk al behoorlijk oud was, maar die na de publicatie van Kennedy's boek in het centrum van het Amerikaanse publieke en academische debat is komen te staan. De centrale vraagstelling in deze discussie luidde: Is de V.S. nu in 'decline' of niet?

Vooral sinds 1987 zijn er zeer veel publicaties over dit onderwerp verschenen. Sommige auteurs hebben getracht Kennedy's stellingen te nuanceren, sommige hebben geprobeerd 'decline' te quantificeren en weer andere hebben gesteld dat het hele begrip 'decline' maar onzin is. In de laatste publicatie van Kennedy's Yale collega J.S. Nye, getiteld: "*Bound to Lead; the changing nature of American power*" (1990), wordt het hele debat nog eens gerecapituleerd en geëvalueerd.

Nye's conclusie is dat de Verenigde Staten momenteel zonder twijfel minder machtig zijn dan in de jaren vijftig, maar dat de relatieve afname niets anders is dan een ontwikkeling naar de normale toestand, weg van de kunstmatige toestand van vlak na de Tweede Wereldoorlog, waarin de Verenigde Staten een relatieve topospositie innamen ten gevolge van de slechte economische situatie waarin de Europese landen zich door de oorlog bevonden.

Op grond van de cijfers van het Amerikaanse aandeel in de wereldproductie komt hij tot de conclusie, dat het decline zich van de jaren vijftig tot het midden van de jaren zeventig heeft doorgezet, maar dat de situatie zich toen heeft gestabiliseerd. Hij is het oneens met de decline-theoretici en hij stelt dat "one positive message of this book is that American leadership is likely to continue well into the next century".

Hij gelooft echter dat er een gevaar in de hele discussie schuilt: dat Amerikanen, doordat ze vanwege het debat blijven vasthouden aan het traditionele, in militaire termen geformuleerde machtsbegrip, niet inzien dat de inhoud van het begrip macht aan het veranderen is. Economische en ecologische interdependentie hebben nieuwe elementen toegevoegd aan het eeuwenoude machtspeel. Thucydides behoudt nog steeds veel van zijn zeggingskracht, maar deze Griekse realist en politicoloog *avant la lettre* heeft zich nooit zorgen behoeven te maken over de schuldencrisis, een nucleaire winter of de vernietiging van de ozonlaag.

Om invloed te houden op allerlei internationale ontwikkelingen, moet Amerika zich op internationaal gebied actief opstellen. Amerika kan en moet in tal van internationale organisaties richtinggevend optreden. Nye gaat er, in tegenstelling tot de decline-theoretici, vanuit dat de VS zich dit soort activiteiten ook kunnen permitteren; zij zijn nog steeds het rijkste land ter wereld en

"Americans can afford both social security and international security".

De inhoud van het begrip 'macht' mag dan aan het veranderen zijn, de Verenigde Staten hebben nog altijd meer harde machtsbronnen dan enig ander land. Bovendien beschikt men over de ideologische en institutionele machtsbronnen om de leidende positie te behouden op het (nieuwe) gebied van de transnationale interdependentie. De decline-theoretici hebben het volgens Nye dan ook bij het verkeerde eind; de Verenigde Staten zullen niet onder druk komen te staan door uitdagers die haar hegemoniale positie willen overnemen, maar veeleer door de uitdagingen die het gevolg zijn van de toenemende interdependentie. En volgens Nye is het in het belang van de hele wereld dat de Verenigde Staten in het veranderende wereldbestel het voortouw in handen nemen c.q. blijven houden. Als lezer krijg je de indruk dat hij het Amerikaanse leiderschap als door God gegeven beschouwd.

Dit boek is geschreven vóór de val van muur en gordijn en dus ook vóór de snelle ontwikkelingen die hierna in Oost-Europa hebben plaatsgevonden. De vraag is in hoeverre deze ontwikkelingen Nye's betoog ondersteunen of juist ondergraven. In zijn boek houdt de auteur zich alleen bezig met de Sovjetunie, niet met de rest van Oost-Europa, omdat de Sovjetunie vaak als een potentiële kandidaat voor de overname van de leidende positie van de Verenigde Staten wordt gezien.

Nye beschouwt de Sovjetunie als een land in 'decline', waarvoor hij twee hoofdoorzaken aanwijst. Allereerst is het zo dat in de Sovjetunie verhoudingsgewijs erg veel en zelfs veel te veel, aan defensie wordt uitgegeven. Ten tweede beschikt de Sovjetunie niet over de infrastructuur die het nogelijk maakt mee te gaan in de ontwikkeling in de richting van een op vrije informatiestromen gebaseerde wereldeconomie. Daarom gaat hij ervan uit dat de Sovjetunie geen gevaar vormt voor de Amerikaanse leidende positie.

De vraag is echter in hoeverre Nye hierin gelijk zal krijgen. Op dit moment zijn er in de Sovjetunie een aantal ontwikkelingen gaande die er toe leiden dat er in de toekomst waarschijnlijk veel minder uit zal worden gegeven aan defensie. Bovendien ontwikkelt zich in de Sovjetunie langzamerhand een vrijer patroon van informatie-uitwisseling, terwijl de mogelijkheid bestaat dat de informatie-infrastructuur verbeterd wordt door technologie-import uit het Westen. Als dit scenario wordt bewaarheid, zou de Sovjetunie zich in principe toch tot een uitdager van de Amerikaanse hegemonie kunnen gaan ontwikkelen.

Gelukkig is er voor Nye en veel Amerikanen echter ook een positieve ontwikkeling gaande, die ook Nye signaleert, te weten het groeiend nationalisme. Dit nationalisme zal de nationale samenhang van de Sovjetunie onder druk blijven zetten (of misschien zelfs beëindigen). En dankzij deze problematiek zal Nye wel gelijk krijgen: Amerika blijft *number one*.

Jeroen Broeders.

Joseph S. Nye, *Bound to Lead: the changing nature of American power*. New York, 1990, xii+307 blz. (Basic Books, Inc.).

Paul Kennedy, *The Rise and Fall of the Great Powers: economic change and military conflict from 1500 to 2000*. New York, 1987, xxv+677 blz. (Random House).